

VÝVOJ POJETÍ A DEFINICE ZDRAVÍ

Vývoj pojetí zdraví

- Zdraví – vždy důležitá hodnota, předpoklad existence, naplnění cílů, dosažení spokojenosti
- Antika – harmonie tělesného a duševního zdraví jako ideál lidského života
- Aristoteles, Epikuros aj.: cílem = dosažení blaženosti
- Historicky převažovalo biologické pojetí zdraví.
- Obecné pojetí zdraví:
  - stav, kdy nás netrápí žádné onemocnění, netrpíme nějakým úrazem, náš organismus funguje tak, jak má, bez narušení, koordinovaně, optimálně.

Definice zdraví 1

„Zdraví je stav, který:

- na jedné straně umožňuje jednotlivcům i skupinám lidí poznat vlastní cíle a uspokojovat potřeby a*
- na druhé straně reagovat na změny a vyrovnávat se se svým prostředím.“*
- Zdraví se tedy chápe jako zdroj každodenního života a ne jako cíl života.
- Jde o pozitivní koncepci, která zahrnuje společenské a osobní zdroje stejně jako fyzické možnosti. (WHO, 1984)

Definice zdraví 2

Prof. dr. A. Žáček:

„Zdraví je relativně optimální stav tělesné, duševní a sociální pohody při zachování všech životních funkcí, společenských rolí a schopností organismu přizpůsobovat se měnícím podmínkám prostředí“ (Zímová, 2014)

„Zdraví je celkový (tělesný, psychický, sociální a duchovní) stav člověka, který mu umožňuje dosahovat optimální kvality života a není překážkou obdobnému snažení druhých lidí.“ (Křivohlavý, 2009)

Teorie zdraví podle Křivohlavého

1. Zdraví jako zdroj fyzické a psychické síly (pomoc zvládnání těžkostí)
2. Zdraví jako metafyzická, vnitřní síla (vitalita, libido, prostředek k vyšším cílům)
3. Salutogeneze (individuální zdroje zdraví)
4. Zdraví jako schopnost adaptace (přizpůsobení se)
5. Zdraví jako schopnost dobrého fungování (plnění rolí, úkolů)
6. Zdraví jako zboží (dá se ztratit nebo koupit)
7. Zdraví jako ideál (stav, kdy je člověku dobře fyzicky, psychicky i sociálně)

Hlavní přístupy ke zdraví

- **Holistický přístup** – klade důraz na to, aby byl člověk a jeho zdraví chápáno jako jeden celek.

Je základním principem mnoha dalších koncepcí.

- **Dynamický přístup** – zdraví není chápáno staticky, ale jako proměnlivý jev, který se naplňuje v celoživotní dráze člověka, v závislosti na změnách celého systému vztahů.
- **Sociální přístup** – zdraví je hodnoceno ve spojitosti se skupinami, protože je zdůrazňováno pojetí člověka jako součásti skupiny se všemi existujícími vztahy
- **Interaktivní přístup** – jedinec je chápán jako součást prostředí se všemi jeho proměnnými ve vzájemné interakci.
- **Multikauzální** - zkoumá všechny možné příčiny v interakci
- **Monokauzální**- každé nemoci je přiřazena jedna jediná somatická příčina

Salutogenetický a patogenetický model

- **Salutogenetický model zdraví a nemoci**

- orientuje se na subjektivní stránku procesu zvládnání a možností jeho ovlivnění
- zdraví je chápáno jako biologické, psychické a sociální „blaho“
- zkoumá obecné faktory, které posilují zdraví

- **Patogenetický model**

- hledá vždy na pozadí nemoci nějaký určitý patogen (virus, bakterii apod.)

- **Biopsychosociální model**

- vztah mezi zdravím a nemocí je výrazně ovlivněn jak fyzickou, tak i psychickou a sociální složkou osobnosti a jejich interakcemi s prostředím

Salutogenetický a patogenetický model - srovnání

Charakteristiky	Patogenetický model	Salutogenetický model
Pojetí zdraví/nemoc	dichotomické	kontinuum
Definice problému	Symptom - nemoc	Člověk - systém
Základní otázka	Proč došlo k nemoci?	Proč člověk ne onemocněl?
Etiologie nemocí	Patogenní činitele	Protektivní činitele (salutory)
Terapie/léčba	Léčba postižené části	Terapie „systému“ člověk
Stres	Odstranění stresorů	Zvládání stresu (coping)

Bio-psycho-socio-environmentální model zdraví

- vychází z komplexního přístupu ke zdraví
- zahrnuje také rovinu spirituální a ekologickou
- nutné hodnotit zdraví i nemoc jako výsledek interakce čtyř rovin:
  1. Rovina biologická –vrozené a získané anatomické, fyziologické a biochemické faktory
  2. Rovina ekologická –interakce člověka a prostředí (např. důsledky znečištěného ovzduší, nemoci z povolání apod.)
  3. Rovina psychologická – vrozené a získané psychologické dispozice, způsoby prožívání a chování jedince (psychosomatika)
  4. Rovina sociální – společenské a kulturní vlivy, které působí na příčiny a průběh onemocnění